

Lulu és a gyermekvonat

Holland és belga segélyakciók a magyar gyermekorsók könnyítésére

Egy márciusi éjjelen levelem jött az Interneten. A feladó, Benedict Schilleman – akkor még – ismeretlen volt a számomra. Üzenetében arról értesített, hogy játékfilmet készítenének az 1920 -1932 között Magyarországról Hollandiába és Belgiumba érkező (s közülük sok ott maradó gyerekekről), így Lulu-ról is. Anyagi, kutatói és szervezői kérdésekben kértek segítséget, hogy holland-magyar-belga együttműködésben minél előbb megvalósulhasson a film. A szponzorságban és a filmszakmában egyaránt járatlan vagyok, így csupán annyit válaszoltam: tőlem telhetően bármit megteszek, hogy ez a mozivászonra kerüljön. A kutatást azonnal el kell kezdeni, amíg még élnek néhányan a vonatok utasai közül.

Azóta másfél esztendő telt el. Sok-sok megtett kilométeren s számtalan kedves órán vagyok túl, melyek nyomán csodálatos és megható emberi történetek bontakoztak ki előttem... 2006 szeptemberében a filmprojektet bemutatták az utrecht-i filmfesztiválon. Az általános tetszést mi sem mutathatja jobban, mint az, hogy a filmtervet Kodak-díjra jelölték. Ennek a filmnek meg kell születnie!

Dr. Abraham Kuypert, holland miniszterelnök lányai, Henrietta és Johanna 1916-ban egy fél évet töltöttek Magyarországon szeretetszolgálatot teljesítve. Henrietta Kuypert annyira megérintette a Magyarországon eltöltött időszak, hogy megtanult magyarul, s életét is meghatározóan foglalkozott – leginkább az I. világháború után – a háborús károkat szenvedett magyar gyermekekkel. Ő volt az, aki felhívta a holland közvélemény figyelmét a magyarországi lányok és fiúk nehéz sorsára, ezzel elindítva egy több mint tíz éven át tartó – majd a II. világháború után megismételt – gyermeksegély-akciót. Ennek keretében több mint hetvenezer magyar gyerek került ki Hollandiába és Belgiumba, illetve – a Gyermekvédő Liga, a Vöröskereszt és keresztény s civil kezdeményezések jóvoltából – még további tízezrek más európai országokba. Az volt a cél, hogy pár hónapig enyhülést, ápolást, gondoskodást kapjanak, s megerősödve térhessenek haza a családjukhoz. Voltak közöttük árván maradt gyerekek, valamint olyanok is, akik valamilyen más okból nem térhettek vissza.

Ilyen volt, például Lulu, a tervezett film hősnője is, aki 1925 októberében érkezett Hollandiába és vált egy zeelandi család tagjává. Lulu ugyan nem volt árva, de a befogadó család annyira megszerette őt, hogy örökbe akarta fogadni. A kislány annak ellenére, hogy szerette az új családját, saját családi kötelessége, hozzájuk fűződő szeretete nem engedte, hogy örökbe fogadják. A XX. század további kegyetlen eseményei kellettek ahhoz, hogy élete végéig mégis Hollandiában maradjon. Egész életében úton volt a két ország között. Néha a szó szoros értelmében, de leginkább a képzeletében és érzelmeiben. (Halála után a gyermekei megdöbbenve találták meg a még mindig érvényes magyar útlevelét.)

Személyes találkozások

A kutatás első lépéseit vaksötétben tapogatózva tettük meg. Találtunk ugyan értekezéseket és egyéb cikkeket, de teljes átfogó tanulmányra nem leltünk.

Kronauer Éva Lilla

Akik erről a témáról írtak, azok leginkább a gyermekvonat időrendi és szervezési kérdéseivel foglalkoztak, maguk a gyermekek, illetve a sorsuk nem keltette fel az érdeklődésüket. Nekünk viszont az „emberre”, a karakterekre és az érzéseikre volt szükségünk, hogy az egyébként valós eseményekről és személyekről szóló játékfilmet megtölthessük hiteles emlékekkel. Ilyeneket azonban csak azoktól tudhatunk meg, akik maguk is átélték az eseményeket. Hol találjuk meg őket? Vajon élnek-e még közülük? Ha igen: egészségileg nem okoz-e gondot az igen-csak 90 évesnél idősebb uraknak és hölgyeknek a beszélgetés, ami nemcsak a vonatindulás pillanatában kavargó érzéseket, de az út akár egész életre szóló hatásait próbálja felidézni?

Nap mint nap előkerült valaki, aki utazott a vonaton. Ők maguk, vagy gyermekeik, esetleg gondozók vagy újságírók, írók vették fel velünk a kapcsolatot és küldték el az emlékiratokat, cikkeiket. A találkozások megdöbbenően szépek voltak. Az idős hölgyek és urak szinte kivétel nélkül keserédes szeretettel, időnként vegyes érzelmekkel gondolnak

vissza családjukra, Magyarországra. Noha tökéletesen beilleszkedtek a holland társadalomba, mégis mások maradtak. Érzelmi kötődéseikben, a szeretet kimutatásában, vérmérsékletükben is eltérnek. Sokan közülük hihetetlen szépen beszélnek magyarul, akcentusmentesen megőrizték a nyelvüket, pedig mindössze 7-13 évesek voltak, amikor szülőföldjükkel megszakadt a kapcsolatuk. Gyermekük viszont nem igazán tudnak magyarul, bár mindegyik tisztában van szülejének származásával.

A II. világháború, majd az 1956-os események Magyarország és a magyar kultúra felé irányították a figyelmüket. Ők is – akárcsak a befogadó társadalom más tagjai – készek voltak a menekültek segítségére sietni. Voltak olyan gyermekvonatosok, akik a menekülttáborok önkénteseiként, magyar nyelvtudásukat használva könnyítették meg a táborlakók életét, a társadalomba történő beilleszkedésüket. Akadtak olyanok, akik a távolság miatt nem tudtak a menekülttáborokban dolgozni, ám a lakóhelyük közelében otthonra lelt menekült családok bizton számíthattak a támogatásukra.

A gyermekutasokon és azok gyermekein túl volt szerencsénk találkozni olyanokkal, akik a szervezők munkájáról meséltek nekünk. Brüsszelben például beszámolót, de felvételeket is kaptunk a gyermekvédő liga tagjairól, a segélyakcióban résztvevő nővérekről, a vasutasokról s a gyermekekről is.

Szintén Belgiumból keresett fel bennünket egy újságíró, aki pár éve egy olyan kisvárosi közösségről írt, amely éveken át több gyermeket is befogadott néhány hónapra. (E gyerekek közt is voltak olyanok, akik végül ott maradtak.)

Holland-magyar intézményes kapcsolatok

Az évtizedekig tartó gyermeksegély-akció hatással volt a társadalomra s az érintett országok kapcsolataira is. Ennek feltárása komoly diplomáciai és szer-

vezeti kutatást igényel. Egy intézményt – csupán példaként – illik megemlítünk. Az egyik segélyszervezet ugyanis, amely akkor alakult – célul tűzve ki, a világon bárhol bajba jutott, vagy nagy nehézségek között élő gyermekek támogatását – ma *Mensen in Nood* (Emberek Szükségben) néven még mindig működik.

A gyermekakció nagyságát mi sem jelzi jobban, mint hogy fővédnökként a királyi család is hozzájárult a napi operatív támogatáshoz, de egyéb nagyszabású kezdeményezéshez is. 1926-ban például – pontosan 80 éve – a *Vilhelmina királynő* által alapított *Julianna Református Általános Iskolát Klebelsberg Kunó* kultuszminiszter jelenlétében *Colijn*, a holland miniszterelnök nyitotta meg a Városligeti fasorban.

A kutatás és a film is visszatekintés. Emlékezés egy segélyakcióra, egy olyan nemzetközi összefogásra, amelyben nem számított sem politikai, sem vallási, sem társadalmi különbség, csakis az emberi értékek. Nyolcvan év távlatából maguk az egykori gyermekek, leszármazottaik s a szervezők értékelik: mit is jelentett, mit jelent mindez a számukra.

A „Lulu Hazatér” Egyesület

Ahogy az bevezetőben olvasható, Hollandiában született meg az elképzelés, hogy egy – a gyermekvonat-akció által érintett – emberi sorsot megfilmesítsenek, s a filmet megelőző kutatás során feltárt értékes társadalomtörténeti emlékeket kiállítás, szimpózium formájában, illetve kiadványá szerkesztve

közkinccsé tegyék. A szűkebb körű tudományos tanácskozásnak már az időpontját és a helyszínét is kitűzték: 2007. április 3-án a leideni egyetem falai között rendezik meg. A projekt munkatársai egyesületet hoztak létre, a „Lulu Hazatér” Egyesületet, melynek célja, hogy a „gyermekvonat” történetét felkutassa, mindhárom országban (Hollandiában, Belgiumban, Magyarországon) ismertesse, s kutatási eredményeivel támogassa a majdani film forgatókönyvének hitelessé tételét.

Az érintett országok nagykövetei, kulturális attaséi egyformán értékesnek és fontosnak tartják ezt a kulturális, tudományos s emberi megközelítést. Támogatásukról biztosították az egyesületet, az alkotó művészeket és szakértőket. Megerősítették, hogy közös történelmünk e részének feltárása, nemcsak hazánkban képvisel jelentős társadalmi értéket, de egész Európa számára sem mellékes.

Míg a kiállítás és a kiadvány a hiteles történelmi emlékeket keresi, a film felhasználva azokat, az emberi értékeket, érzéseket helyezi a középpontjába. A megmagyarázhatatlan szerelmet a szülőhaza iránt, a kultúra megőrzését, a befogadó társadalomba történő beilleszkedést, törvényei és normái elfogadását, valamint a mindhalálig tartó kettős kötődést. Így válik a történet függetlenné tértől és időtől, a földrajzi környezettől s a történelmi kortól. Csak így

lehet egyetemlegessé. A szerelem, a szeretet, a kötelesség, a tisztelet és a hazavágyás, mindenkit érint, aki szülőföldjétől elszakadva, más országban éli életét.

Kutatás és felkérés

A film-, és kultúrprojekt előkészítési időszakában jelentős kutatást kell még végeznünk, mivel a szükséges adatoknak csak csekély hányada található meg a nemzeti archívumokban. Nagy részük magánemberknél van: naplók, jegyzetek, levelek és fényképek formájában, illetve még rögzítetlen emlékként. Ezek feltárásához jelentős anyagi forrásra van szükségünk, amelynek előteremtéséhez kutatási alapok, társadalmi szervezetek, gazdálkodó vállalkozások, valamint magánemberek támogatását is kérjük.

Vereniging „Lulu's Terugkeer”

Cím: Liemers 14, 3524 TK Utrecht, Nederland

Honlap: www.kodex.nl/lulusterugkeer.html

Email: lulusreturn@gmail.com

Számlavezető bank és számlaszám külföldről érkező támogatás esetén:

Postbank, Utrecht BIC PSTBNL21

IBAN NL46PSTB0004557134

Biber: életmódmagazin bevándorlóknak

A török és jugoszláv bevándorlók második-harmadik nemzedékét célozza meg a bécsi lappiac legújabb szereplője, a Biber. Az új életmódmagazin önbizalmat ad és kritizál.

Az osztrák főváros lakosságának több mint egynegyede rendelkezik migrációs háttérrel. Éppen ideje volt tehát, hogy a kulturális sokszínűséget zászlajára tűző város egy e célközönségnek szánt sajtótermékkel is jelezze a társadalmi csoport fontosságát.

A török és jugoszláv vendégmunkások leszármazottainak szánt magazin célja, hogy önbizalmat adjon a bevándorlók második, harmadik nemzedékének, ugyanakkor hozzájáruljon a csoporttal szemben a bécsiekben élő előítéletek megszüntetéséhez is.

A magát életmódmagazinként meghatározó *Biber* – amelynek neve horvátul borsot, törökül erőset jelent – a műfajtól szokatlan érzékenységgel, kritikus megközelítéssel tárgyalja a különböző divatos témákat.

A magazin palettáján az életmódtól a divaton, a főzésen, a rasszizmuson át a sportig és a zenéig az élet minden területe megtalálható. Az aktuális Balkán-slágerlista mellett például azt is, olvashatjuk,

hogy a kelet – Bécsset felfrissítő – egzotikus gyümölcsé vált Ausztria számára. Az osztrák fővárosban az utóbbi években divatosá vált „balkáni kultúra” mellett ráadásul a félreeső lokálokban, diszkókban a balkáni kultúra egy sokkal veszélyesebb válfaja virágzik. A hétvégeken a szerb Madonna, Ceca zenéjére lazító fiatalok körében ugyanis egyre inkább a párbeszéd elutasítása és az Ausztriával szemben egyre ellenségesebb viszony a sikkes.

A hatvanoldalas magazin szerkesztői stábja egyébként maga is abba a csoporthoz tartozik, amelyiknek a lap készül. A különböző témákat a bevándorlók leszármazottainak közreműködésével és példájuk mentén dolgozzák fel.

A nyitóinterjú például Mirna *Jukic* osztrák úszóbajnokkal készült, aki többek között azt is elmondja, hogy nem szereti, ha a jugoszláv utódállamokból érkező bevándorlókat egységesen „jugóknak” titulálják, mert ez éppen olyan, mintha az osztrákokat németeknek neveznék.

Az idén szeptemberben egy számmal bemutatkozó folyóirat, 2007-től már rendszeresen megjelenik. A *Biber* hirdetésekéből kívánja majd eltartani magát, az olvasók számára azonban ingyenes marad.

CompRes Budapest